

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

JOURNALISTIEK VERSLAG 22 JUNI 2021 WEBINAR GEZONDHEID EN WINDTURBINES

SOLA • CONGRESSEN • SPREKERS

De energietransitie begint steeds meer vorm te krijgen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, steekt energie in informatie-uitwisseling, kennisontwikkeling en beeldvorming.

Na de bijeenkomsten inzake zonne-energie was nu de wind aan bod, waarbij in de titel van het aangeboden webinar ook meteen het dilemma lag besloten. Met een expliciete keuze voor het thema 'Gezondheid en windturbines' wordt de discussie niet uit de weg gegaan.

 Algemene inleiding webinar 'Gezondheid en windturbines'

Annemiek van Bentem stelt in haar inleiding vast, dat het RIVM, de GGD en RVO in dit webinar een veelbesproken en maatschappelijk relevant onderwerp bij de kop pakken.

Uit de persoonlijke introductie van de inleiders komt naar voren dat veel gemeenten de mogelijkheid van windenergie meenemen in hun aanbod in het kader van de Regionale EnergieStrategie, RES. Duidelijk is ook dat juist hierover veel vragen leven en met het oog op de gezondheid het laagfrequent geluid door windturbines een issue is. RVO ondersteunt en faciliteert het Ministerie van Economische Zaken op het gebied van de Energiestrategie.

Het Wind op Land Team van RVO zorgt onder meer voor monitoring van alle windprojecten in Nederland. Samen met overheden en bedrijven en maatschappelijke organisaties wordt gezocht naar oplossingen voor knelpunten. RVO geldt als een algemene vraagbaak op dit gebied; in het kader van de RES-processen vervult RVO een rol in procesaanpak en levering van kennis.

 **De gezondheidseffecten
Gesprek met Irene van Kamp,
senior researcher RIVM**

Uit het onderzoek dat Van Kamp voor de Zwitserse overheid heeft uitgevoerd, is gebleken dat geluid van windturbines tot ernstige hinder leidt.

Wat betreft mogelijke effecten op de slaap geven onderzoeken geen eenduidig beeld. Er is onvoldoende bewijs te vinden dat windturbines andere gezondheidseffecten veroorzaken. Er zijn wel aanwijzingen voor een indirect verband met onverklaarbare lichamelijke klachten.

Het onderzoek 'Beleving woonomgeving' (2020) meldt dat in Nederland 0,2 procent van de inwoners ernstig wordt gehinderd door het geluid van windturbines en 0,1 procent te maken heeft met slaapverstoring vanwege windturbines.

Factoren die hinder beïnvloeden, kunnen worden onderverdeeld in fysieke en sociale factoren.

Onder sociale factoren valt geluidgevoeligheid en houding, media-aandacht en het proces rondom plaatsing.

Onder fysieke factoren moet worden gedacht aan aspecten zoals een ritmisch karakter en visuele aspecten. Windturbines produceren laagfrequent geluid, net als andere bronnen, zoals verkeer, industrie, koeling- en ventilatiesystemen. Windturbines produceren geluid over het hele spectrum: van lage tot hoge tonen; dus ook laagfrequent geluid en infrageluid. Het laagfrequent geluid is gemiddeld vergelijkbaar met dat van wegverkeer.

Uit literatuuronderzoek is gebleken dat de laagfrequente component van windturbines niet voor extra hinder zorgt bovenop 'gewoon geluid'.

HET IS BELANGRIJK OM EENDUIDIG UIT TE DRAGEN DAT 'MAKKELIJKE DUURZAME ENERGIE' NIET BESTAAT. ELKE VORM VAN ENERGIE HEEFT NADELEN EN DAT GELDT OOK VOOR DUURZAME ENERGIE.

**ALLE ALLEDAAGSE BRONNEN DIE
GELUID MAKEN, MAKEN OOK EEN
LAAGFREQUENT GELUID**

De eindconclusie van het Zwitsers onderzoek luidt, dat het wonen in de omgeving van een windturbine en het waarnemen van geluid van windturbines kan leiden tot chronische hinder onder omwonenden met alle gevolgen van dien. Voor andere gezondheidseffecten bestaat onvoldoende consistent bewijs.

Omwonenden blijken minder last van windturbines te hebben wanneer ze worden betrokken bij de plaatsing hiervan. Dat effect pleit ervoor om omwonenden bij het planningsproces en de plaatsing van windturbines te betrekken.

Inzicht geluidsonderzoek Drentse Monden | Gesprek met Jan van Muijlwijk, geluidsspecialist Gemeente Veendam

Gaande het webinar werd gesteld dat iedere gemeente zijn eigen Jan van Muijlwijk zou moeten hebben. Een groter compliment is nauwelijks denkbaar voor alle inzet die hij heeft getoond. Inmiddels staat Van Muijlwijk bekend als dé specialist in het fenomeen van laagfrequent geluid en de bromtonenspecialist van Nederland. Vanaf 2014 is hij op pad met zijn geluidsapparatuur, op zoek naar de bron van bromtonen.

De aanleg van windpark N33 vormde voor Van Muijlwijk de aanleiding voor zijn 'bromtonenonderzoek'. Na een proces van 25 jaar is het windpark in 2020 gerealiseerd.

Jan hoorde regelmatig verhalen over laagfrequent geluid in relatie tot windturbines, maar vond hierover geen goede rapporten. Daarom is hij in 2014 naar Duitsland gegaan om metingen te verrichten. De conclusie van zijn metingen aldaar was: goede windturbines brommen niet!

Bij de realisatie van het windpark langs de N33 leidde de ongerustheid bij de Veendamse gemeenteraad tot de vraag om een nulmeting uit te voeren.

De meetmethode die Jan van Muijlwijk hanteert, blijkt zeer succesvol in het opsporen van laagfrequent geluid. De resultaten van de metingen waren opmerkelijk: de conclusie uit zijn onderzoek was namelijk dat de windturbines in Veendam inderdaad brommen. De gemeente Veendam is nu in gesprek met de fabrikant om dit probleem opgelost te krijgen.

In windpark Drentse Monden bleken de windturbines echter niet te brommen en is géén sprake van tonaal laagfrequent geluid

**VOORSTELBAAR IS ...
DAT DE KLEINE WINDMOLENS UIT HET
VERLEDEN,
UITGERUST MET TANDWIELKASTEN,
ZICH NA VERLOOP VAN TIJD ALS EEN
SOORT KOFFIEMOLEN GAAN GEDRAGEN EN
ZODOENDE GELUID GAAN PRODUCEREN**

Jan van Muijlwijk

Zoals voor allerlei activiteiten geldt, moet ook een windpark voldoen aan geluidsnormen. Het probleem is dat de geluidsnormen worden uitgedrukt in dB(A) en niet in tonaal laagfrequent geluid. Een windpark kan voldoen aan de geluidsnormen - in dB(A) - terwijl omwonenden wel een bromtoon horen die door de turbines wordt voortgebracht.

Voor Van Muijlwijk is het een feit dat sommige mensen ontzettend veel last ervaren van bromtonen. De enige manier om het geluid naar de bron te herleiden, is via meten en zoeken. Vaak blijkt dat op eenvoudige manier een oplossing kan worden geboden.

**DIT PROBLEEM VAN WINDPARK VEENDAM MOËT
OPGELOST WORDEN; ANDERS ZITTENTIENTALLEN
MENSEN JARENLANG IN DE PROBLEMEN**

Jan van Muijlwijk
(In: Dagblad van het Noorden)

De conclusie van zijn onderzoek is dat hinder van laagfrequent geluid vrijwel altijd tonaal laagfrequent geluid betreft. Goede windturbines brommen niet, maar produceren een breedbandige ruis. Het tonaal laagfrequent geluid van windpark N33 is heftig.

Jan van Muijlwijk geeft aan, dat in het hele spectrum ruis hoorbaar is, wat niet kan worden herkend als een toon. Op het moment dat je het geluid - als het ware - kunt 'nazingen', is sprake van een toon. Ruis is niet na te zingen en is minder hinderlijk dan tonaal geluid.

Laagfrequent geluid is niets bijzonder, maar is gewoon geluid met een lage frequentie. Als daar één toon duidelijk bovenuit piekt, dan is sprake van tonaal laagfrequent geluid. Duidelijk dient te zijn dat tonaal laagfrequent geluid in de beleving veel hinderlijker is dan ruis.

**DOOR HET ONTBREKEN VAN WETGEVING IS HET
LOKAAL BESTUUR MACHTELOOS. ER BESTAAT
DRINGEND BEHOEFTE AAN EEN NORM VOOR
TONAAL LAAGFREQUENT GELUID**

Rol GGD bij windprojecten | *Gesprek met Oscar Breugelmans, senior-adviseur Leefomgeving, GGD Amsterdam*

De meeste zorgen van burgers in relatie tot windenergie hebben betrekking op hun gezondheid en welzijn. Oscar

Breugelmans doet een oproep om gebruik te maken van de kennis en expertise, die aanwezig is bij de GGD, als zijnde een onafhankelijke partij, die werkt vanuit het gezondheidsbelang. De GGD-afdelingen Milieu en Gezondheid vertalen de beschikbare kennis over gezondheid naar de lokale situatie en bieden daarmee passende ondersteuning aan de gemeenten.

WEERSTAND ...

IS NIET ENG

EN ZELFS GOED VOOR HET DEMOCRATISCH PROCES

Spreker gaat in zijn presentatie in op de plaats van gezondheid in het RES-proces.

De GGD-en zien het als hun taak om gezondheid de juiste plek te bieden in een integrale afweging van gezondheidsaspecten in het RES-afwegingsproces. De GGD-en werken daarvoor samen met het RIVM in het landelijk Expertisepunt Wind, energie en gezondheid, waar de laatste wetenschappelijke inzichten gedeeld worden.

Dit expertisepunt is opgericht op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken en bedoeld om de GGD en het RIVM goed met elkaar in verbinding te brengen.

In het totale krachtenspel tussen enorme woningbouwopgaven, een ruimtelijke ordeningsopgave waarin de (gezondheidseffecten van de) energietransitie een belangrijke rol spelen, kijkt de GGD naar kansen en bedreigingen. Het is belangrijk dat de GGD vroegtijdig in het RO-proces inzake windturbines wordt betrokken om in het geschetste krachtenspel de rechtmatige plek aan gezondheid te kunnen geven: de plek die de omgeving verdient.

IN DE MEDIA
GAAT HET NIET VAAK OVER
DE POSITIEVE EFFECTEN VAN WINDENERGIE

Rondetafelgesprek

Ruth Noorduyt licht toe, dat het Nationaal Programma

RES (NPRES) de dertig RES-regio's ondersteunt in de totstandkoming van hun RES. NP RES is opgericht op basis van het klimaatakkoord en heeft als opdrachtgevers twee ministeries en de koepels van decentrale overheden. Daardoor zijn de lijntjes naar die organisaties kort.

Gezamenlijk wordt nagedacht over de vraag hoe de regio's het beste in hun regionale proces kunnen worden geholpen. Vanuit het NPRES wordt getracht de partijen, die bij de RES zijn betrokken, aan elkaar te verbinden. Dit betreft ook het RIVM en de GGD'en.

Joost van Ree (RIVM) stelt dat de energietransitie per saldo positief uitwerkt voor de gezondheid. Wat dit betreft, zijn recent drie rapporten opgeleverd aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Met name het wegnemen van fossiele bronnen levert op de korte termijn veel gezondheidswinst op.

HOE VROEGER HET PARTICIPATIEPROCES BEGINT, HOE BETER;
LIEFST AL VER VOORDAT ZOEKGEBIEDEN ZIJN AANGEWEEZEN,
ZODAT INWONERS VOLWAARDIG KUNNEN MEEDENKEN

eigen gezondheid en welzijn.

Om de bestaande weerstand tegen windenergie weg te nemen, kan het organiseren van 'het goede gesprek' bijdragen: een gesprek tussen inhoudelijk deskundige professionals met de burgers die zich zorgen maken over hun

Ruth Noorduyt adviseert de GGD vroegtijdig in te zetten, goed te kijken waar de zorgen vandaan komen en wat er achter die zorg zit. Ook NPRES kan hier een rol in spelen door partijen aan elkaar te koppelen of dichter bij elkaar te brengen. Er moet nog een flinke schep bovenop de inspanning van afgelopen jaren. Met name de nu zwijgende middengroep van burgers moet bereikt worden. Het is belangrijk om niet te wachten met het betrekken van inwoners totdat de plannen al concreet zijn.

Noorduyt benadrukt dat kennis en kunde niet exclusief aan de overheid is. Ook burgers beschikken over eigen kennis en kunde. De overheid dient haar burgers met vertrouwen tegemoet te treden.

In het gesprek met de burgers is het belangrijk is om vast te houden aan de feiten, ook als tegenwicht tegen de vele 'spookverhalen' over het effect van windturbines. Noorduyt acht het ieders taak om te luisteren naar de geuite zorgen van omwonenden (en andere burgers) en dit serieus te nemen. Het is de taak van het RIVM om de

basiskennis over de effecten goed in beeld te blijven houden en daarover breed te communiceren.

Oscar Breugelmans ervaart dat burgers de feiten niet altijd vertrouwen. Daarnaast blijkt dat naast de professionals vanuit de GGD, het RIVM e.d. ook andere personen zich als expert opwerpen. Dat maakt de discussie erg moeilijk. Hij pleit voor een integrale benadering, waarin gezondheidsaspecten meegewogen worden.

Joost van Ree stelt dat bestuurders zeker zijn geholpen bij goede informatievoorziening. Wel moet worden gerealiseerd dat in relatie tot windturbines al snel emoties gaan meespelen.

Ruth Noorduyt (NPRES) denkt dat een deel van het comfort voor raadsleden kan worden gevonden in een stukje begeleiding. NPRES probeert de volksvertegenwoordigers daarin hulp te bieden.

Irene van Kamp voegt toe, dat het RIVM regelmatig wordt gevraagd om in raadsvergaderingen een toelichting te verzorgen. Soms wordt een dergelijke presentatie samen met de GGD verzorgd. Dit zou nog meer kunnen worden gestroomlijnd en gepromoot.

De vijf deelsessies van het webinar 'Gezondheid en windturbines'

Aansluitend op het plenaire gedeelte vinden vijf deelsessies plaats.

In vijf virtuele ruimtes zijn de aanwezigen regionaal verdeeld. Vanuit de netwerkgedachte achter de bijeenkomst wordt hiermee de ontmoeting binnen de regio's nagestreefd in de hoop en verwachting dat deze digitale ontmoetingen - in het belang van de energietransitie - een vervolg in real life gaan krijgen.

De vijf deelsessies starten met een identieke openingsvraag.

De aanwezigen vanuit de gemeenten wordt verzocht om in een voorstelronde aan te geven hoeveel windturbines er in de eigen gemeente staan en met welke uitbreiding rekening wordt gehouden op korte termijn.

De deelnemers vanuit de GGD en het RIVM wordt gevraagd aan te geven in hoeverre zij ervaring hebben met bewonersavonden.

Aan deelnemers van de Provincie wordt gevraagd of zij ervaring hebben met het thema 'Gezondheid en windturbines'. Vanuit de diverse invalshoeken wordt de materie belicht.

Tijdens de deelsessies wordt hier en daar het beperkte aantal aanwezigen vanuit de gemeenten betreurd.

In het kader van kennisdeling en het bieden van een helpende hand aan gemeenten mag worden gesteld dat gemeenten hier een kans laten liggen.

ENERZIJD'S KUN JE STELLEN DAT NEDERLAND TE KLEIN IS VOOR AL DIE GROTE OPGAVEN;
ANDERZIJD'S IS ER EEN NOODZAAK

**Opvallend in de vijf deelsessies
is het terugkerende thema:**

FABELS EN FEITEN

en het belang van goede, betrouwbare informatie ten aanzien van windenergie

Het feit dat het plenaire gedeelte eindigde met uitspraken over gebrek aan vertrouwen in overheden en professionals en de moeizame discussies die ontstaan door oncontroleerbare semiwetenschappelijke input van andere 'professionals', maakt deze focus op fabels en feiten misschien minder opvallend. Wellicht dat de vervolgdiscussie hiermee toevallig enigermate werd gevoed.

Maar toch ... is het opvallend te noemen dat de aanwezigen in de deelsessies - langs diverse routes - uitkwamen op het vraagstuk 'fabels en feiten' en de problemen die in de betrouwbaarheid van informatie bij herhaling blijken wanneer het over windenergie gaat.

JE KAN ALTIJD VRAAGTEKENS ZETTEN BIJ BRONNEN,
ALS JE PER SE VRAAGTEKENS WILT BLIJVEN ZETTEN

Vanuit de aanwezigen wordt gesteld - onder verwijzing naar de huidige literatuur - dat vaak algemene antwoorden worden gegeven op specifieke vraagstukken. De tegenstanders van windenergie leggen allerlei pseudowetenschappelijke onderzoek voor en dat maakt het voor projectleiders en beleidsmakers moeilijk om de juiste antwoorden te vinden op lastige vragen. Nòg meer voorlichting en informatie zou daarom wenselijk zijn, bijvoorbeeld op het gebied van slaapverstoring.

Voor raadsleden ontstaat een zeker probleem in een dergelijke discussie. Zij moeten het onderscheid kunnen maken tussen feiten en fabels. Ook hierom is het noodzaak om de gemeenteraad van meet af aan bij het proces te betrekken bij een voornemen om een of meer windmolens te plaatsen.

Een aantal aanwezigen zien hier een rol voor de GGD. Immers, de GGD heeft een adviserende rol die zich ook uitstrekt op het gebied van gezondheid en windturbines. Het perspectief van de GGD is altijd de gezondheid, omdat de GGD immers een gezondheidsdienst is. Het bevoegd gezag of een projectontwikkelaar heeft hierbij een andere bril op, gericht op vergunningen en financiële aspecten, terwijl de GGD altijd door de gezondheidsbril kijkt.

De ervaring is, dat de tegenstanders al snel negatieve beeldvorming voorleggen aan de omgeving en dit blokkerend kan werken in het te lopen proces.

DE JURIDISCHE ASPECTEN
ZIJN VOOR DE GEZONDHEIDSBENADERING
MINDER RELEVANT

Om in het voortraject in gesprek te komen met de omgeving, is enorm moeilijk omdat dan alleen nog in abstracte termen kan worden gesproken.

De GGD kijkt voornamelijk naar gezondheidsaspecten: hinder en geluid zijn gezondheidsaspecten. Andere aspecten, zoals natuur, vallen niet binnen de expertise van de GGD.

Vragen over het aspect 'gezondheid' worden wel vaak gesteld en worden ook steeds makkelijker om

te beantwoorden, maar soms willen mensen het antwoord niet horen omdat dit de eigen argumenten verwerpt. De praktijk leert dat je met kennis niet alles kunt oplossen. Mensen willen soms simpelweg niet dat hun persoonlijke argument om tegen te zijn, wordt afgenomen.

Dit fenomeen wordt door de aanwezigen herkend. Een van de deelnemers stelt: "Complicerend daarbij is dat niet iedereen meer gevoelig is voor feiten en uitsluitend waarheid ziet in elk argument dat het eigen standpunt ondersteunt. Inderdaad, dit maakt de discussie lastig."

Een andere deelnemer is stellig van mening "dat de boodschap over de gezondheidseffecten van windturbines op een kwart A4-tje geboden kan worden. Dat is in de loop der tijd nauwelijks veranderd. Wat wél is veranderd, is de groei van media-aandacht en desinformatie. De GGD heeft een rol in het beantwoorden van vragen die worden voorgelegd en dan met name de vragen die met desinformatie samenhangen. Gesteld kan worden, dat de tegenstanders van windturbines de desinformatie doorgaans zeer goed weten te verkopen."

Als ergens geen concreet bewijs voor is, maar wel extra onderzoek wordt uitgevoerd, is dit voor omwonenden vaak een bevestiging dat er 'iets' aan de hand is. Het aanleveren van informatie op de juiste plek is belangrijk.

Vanuit de politiek bezien, wordt het als belangrijk ervaren om voorafgaande aan een omgevingsontwikkeling met betrokkenen in gesprek te gaan over datgene dat in hun woonomgeving gaat gebeuren. Dat is verstandiger dan

TEGENSTANDERS
PRESENTEREN DUSDANIG
ONAANTREKKELIJKE BEEL-
DEN DAT EEN PROJECT
AL OM ZEEP WORDT GE-
HOLPEN VOORDAT HET
ÜBERHAUPT IS GESTART

mensen voor het voldongen feit van een voldragen plan te plaatsen. Ook het aangaan van het gesprek over de angst voor gezondheidseffecten is bij dit soort ontwikkelingen zeker van belang.

Gemeenten beseffen dat ze aan de lat staan om projecten te ontwikkelen, maar ze weten ook, dat ze het in hun eentje niet redden. Daar waar gemeenten moeite hebben om "uit de startblokken te komen", kan het actief bevragen door NPRES bijdragen aan het proces.

Door de aanwezigen wordt verder nadrukkelijk gewezen op het belang van delen van onafhankelijke kennis. Een van de deelnemers benadrukt: "Ik heb eigenlijk ook wel behoefte aan een antwoord op de meest opgevoerde onderzoeken door mensen die er niet vóór zijn."

Als je de regionale doelen daadwerkelijk wilt realiseren, is de nationale regie gewenst.

Als je wilt dat de ontwikkelingen op basis van draagvlak plaatsvinden, is dat een lastiger doelstelling.

Toekomstgerichte aanbevelingen uit de vijf deelsessies

 ONTSCHOTTEN - Bij zowel gemeenten, als het Rijk zijn er afdelingen die naar de fysieke omgeving kijken en daarnaast afdelingen die naar gezondheid kijken. Tussen deze afdelingen zitten schotten. Vanuit het ruimtelijke ordeningsperspectief is er geen vanzelfsprekende integrale benadering waarin ook het aspect gezondheid wordt meegenomen en vice versa.

 INTENSIVERING CONTACTEN - Er moeten veel meer contacten tussen de verschillende partijen worden gelegd om een juiste strategie te kunnen bepalen.

 SIGNAALFUNCTIE RVO - RVO weet in een vrij vroeg stadium welke windenergieprojecten op stapel staan. Vanwege het belang dat de GGD'en in een vroegtijdig stadium worden betrokken, wordt gepleit voor een signaalfunctie van RVO.

 MEER DAN ALLEEN ZENDEN - Het is in ieder geval niet effectief om vanuit een centraal niveau de boodschap te zenden "dat het wat betreft gezondheidsklachten allemaal wel meevalt en het alleen een beetje geluidshinder betreft.

 RICHTEN OP DE GROTE (STILLE) MIDDENGROEP - de groep die tegen is, valt niet te overtuigen. Het gaat erom, dat de grote stille middengroep de juiste informatie krijgt. Het is schadelijk voor de energietransitie als deze groep desinformatie krijgt.

 BESEF VAN VERSCHILLENDE ABSTRACTIES IN DE DISCUSSIE | BELANG INTEGRAAL DEBAT - Er bestaat een onderscheid in abstractieniveau tussen het maatschappelijk nut van duurzame energie versus de bevinding van een individu die niet kan slapen vanwege een windturbine in de directe omgeving. Dat zijn twee los van elkaar staande discussies. Feitelijke informatie valt niet over te brengen als iemand zich zorgen maakt over de eigen gezondheid en persoonlijk welzijn. Pas als mensen zich gehoord voelen, kan een gesprek worden gevoerd over de feiten. Mogelijk zijn de gezondheidsproblemen die met de windturbines ontstaan wel kleiner dan de problemen die we nu reeds hebben. De integrale discussie ontbreekt in het maatschappelijk debat.

 MAKEN VAN REALISTISCHE INSCHATTINGEN - Doorgaans onderschatten politici en beslissers het gebrek aan draagkracht en overschatten ze vaak de weerstand.

 DE OPTELSOM - Natuurlijk is een aantal gezondheidsaspecten te benoemen bij windmolens, maar het is vooral belangrijk om het gehele plaatje in beeld te krijgen: wat betekenen nou die windmolens in dat gebied, waar al een snelweg is, waar al een industriegebied is? Wat doet dat überhaupt bij elkaar?"

 NORMERING LAAGFREQUENT GELUID

 POSITIONEREN KENNIS - Het RIVM heeft centraal al veel informatie bijeengebracht en deze informatie is goed toegankelijk voor de GGD'en. De reeds aanwezige kennis moet op een juiste manier in het afwegingsproces worden gepositioneerd. Het belangrijkste is, dat de GGD ervoor moet zorgen dat de reeds beschikbare kennis goed in het proces wordt toegepast.

 STERKE POSITIONERING RIVM-EXPERTISEPUNT WIND, ENERGIE EN GEZONDHEID - Beschikbaar maken van de aanwezige kennis over windenergie en gezondheid en deze kennis up to date houden.

De energietransitie is in feite
een ruimtevraagstuk,
net zoals wonen en recreëren

Naar welke (s)tip op de horizon wilt u toewerken?

Brenda Smit (RVO) vroeg tijdens het webinar aandacht voor de discrepantie tussen de huidige situatie en de wenselijke situatie, wat betreft windturbines en gezondheid. Zij legde de aanwezigen de vraag voor waar ieder – gezien vanuit de eigen context - naar toe wil werken.

Een interessante vraag
voor ieder
om over na te denken ...

Vaak blijken mensen wel sterk
voorstander van windenergie zijn,
zolang het niet te dichtbij komt ...
Er ligt een taak om duidelijk te maken:

**MAKKELIJKE DUURZAME ENERGIE
BESTAAT NIET!**

In de discussie over windenergie blijken mensen soms niet meer gevoelig te zijn voor de feiten.

De vraag is:

WELKE FEITEN ZIJN VOOR JOU DE WAARHEID?

RVO biedt u meer informatie!

Overheden worden van harte uitgenodigd om zich met hun vragen tot de RVO te wenden.

Van de bijeenkomst van 22 juni is ook een uitgebreid informatief verslag beschikbaar.

Conform de gemaakte afspraken tijdens de deelsessies zijn de uitspraken van deelnemers geanonimiseerd weergegeven in het betreffende verslagdeel. Om die reden zijn de meeste quotes eveneens geanonimiseerd.